

PÅ GUDENÅEN

og langt fra alfarvej
-en guide til eventyrlige oplevelser
tæt på naturen

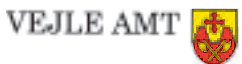
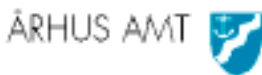
Pris kr. 10,-

Gudenåen i kano

Indholdsfortegnelse

Gudenåen punkt for punkt	s. 3
Tørring - Vestbirk	s. 4
Vestbirk - Ry	s. 5-6
Ry - Borresø	s. 7-8
Sejs - Silkeborg - Tvillum	s. 9-10
Kongensbro - Fladbro	s. 11-12
Fuglelivet langs Gudenåen	s. 13-14
Planter og insekter langs Gudenåen	s. 15-16
Fisk i Gudenåen	s. 17-19
Vandkraft og opstemninger	s. 20
Gudenåens historie	s. 21-23
Lejrlivet	s. 24
Pakkeliste og pakning af kano	s. 25-26
Lokale oversigtskort	s. 27-30

Regler, råd og campingpladser på bagside af Gudenåkortet

Denne brochure med tilhørende kort er udarbejdet i 2005 af "Foreningen af kanoudejere ved Gudenåen" og støttet med tilskud fra Vejle- Århus- og Viborg Amter. Brochuren er trykt i 60.000 eksemplarer og sælges gennem turistbureauer.

"Foreningen af kanoudejere ved Gudenåen" har til formål at være bindeled til offentlige myndigheder, interessegrupper og kanosejlere på Gudenåen.

no Gudenåen i kano

Kanoferie er et herligt driverliv og samtidig en aktiv ferieform tæt på naturen. Desuden er kanoen et traditionelt og elegant fartøj at færdes i, og tempoet kan man selv afpasse, så alle aldersgrupper kan være med.

Med denne brochure, en kano, noget udstyr og lidt planlægning kan man komme tæt på naturen og langt fra alfarvej ved at flyde med strømmen ned ad vor længste å, Gudenåen, der er ca. 162 km.

Der er meget at se på og lytte til undervejs, varierende og storslåede naturoplevelser, mange dyr og planter, og seværdigheder af kulturel art. Det er en god idé at supplere sejladsen med nogle traveture. Brochuren indeholder forslag til ture med udgangspunkt fra en af de raste- og overnatningspladser, som ligger ved åen.

Denne brochure giver nogle praktiske tips om planlægning af turen, om raste,- overnatnings- og indkøbsmuligheder. Turbeskrivelsen indeholder desuden en del informationer om selve sejladsen - også om, hvor man ikke må sejle eller lægge til.

Vær opmærksom på, at der er tale om en rejse gennem sårbar natur og forbi mange private områder. Vi er gæster i naturen og i kulturlandskabet.

God tur!

Gudenåen punkt for punkt

Gudenåen fra Tørring til Fladbro

Som oftest påbegyndes en flerdages kanotur fra Tørring Campingplads. Der startede også Hakon Mielche sin første kanotur i 1935. Til minde herom er der i Tørring opstillet en mindesten med indskriften "fra Gudenåens kilder til udløbet i Randers". Kilderne ligger ca. 8 km mod

nordvest i Tinnet Krat - en vandrerute fører derop.

På turens første, meget bugtede strækning, sejler man gennem Uldum Kær, et fladt eng- og moseområde med flere tilløbende bække og store rørskove. Efter ca. tre timers sejlads kommer man til Åle Teltplads, som er første overnatningsmulighed. Der er megen plads i fredelige omgivelser og med mulighed for en rask travetur i Rask Mølle Skov. Blot en times sejlads længere fremme ligger Åstedbro Teltplads, som for nogle vil være et passende sted for overnatning på første sejldag. Kommer man af sted tidligt på

dagen, når man derefter Brestenbro, hvor første campingplads, Gudenåcamping Bræd-strup, ligger.

Efter Brestenbro er vandet dybere og åen bredere og hurtigt nås Bredvad Mølle. Her findes et opsamlingssted for åens grøde og man skal dreje skarpt til højre forbi opsamlingsstedet. Efter endnu et skarpt højre-sving lige før broen, kommer man ind i en lille indsø, hvor der findes en dag-rasteplads med toilet, borde og bænke.

Turen fortsætter under broen og ind i de opdæmmede søer ved Vestbirk Kraftværk, (se specialkort side 27) følg søens venstre bred gennem den lavvandede Bredvad Sø og sejl først tværs over ud for Vestbirk Camping eller nordligere. Vestbirk Camping

har landgang og overnatning fra Bredvad Sø på højre hånd - eller man kan sejle videre til højre gennem kanalen til Naldal Sø, hvor endnu en landgangsmulighed findes. Fra Naldal Sø fortsættes turen under den nedlagte jernbane, der nu er natursti. Bemærk den flotte bro, bygget af Silkeborg Statsskovdistrikt efter, at den oprindelige betonbro blev for lav.

Vestbirk Kraftværk - træk over land

Efter broen sejler man gennem Vestbirk Sø over til "isbarrieren", gennem hullet og videre til røret under vejen, hvorefter man er kommet ind i kanalen til Vestbirk Kraftværk, hvor kanoen skal hales over land. Her har "Foreningen af kanoudlejere ved Gudenåen" som det første af mange steder placeret vogne til transporten. Kraftværket er et naturligt rastested, hvor man også kan se ind i værkets velholdte turbinehal.

Lad strømmen bestemme farten

Næste strækning, fra Vestbirk til Mossø, er en af åens smukkeste, så giv jer god tid - lad strømmen bestemme farten. Her er der mulighed for at se mange forskellige fugle, bl.a. den sjældne isfugl. Undervejs kommer man til de næste overnatningsmulighed i Voervadsbro. Der er en

teltplads, som ligger mellem åen og den tidligere Voervadsbro Kro

Fortsæt i langsomt tempo til næste overbæringssted Vilholt Mølle. Ved at holde til højre kommer man ind i kanalen til Vilholt Mølle, hvor kanoen skal hales over land. Herfra fortsætter åen gennem smalle passager og brede stryg - sejl helst i åens strømrende, hvor åen er dybest.

Klostermølle

Klostermølle og Sukkertoppen

Man sejler gennem en jungletagtig bevoksning, indtil man når Klostermølle, hvor Voer Kloster tidligere lå. Klosterets munke udgravede for 800 år siden kanalen for at udnytte vandkraften til deres mølleri. Senere har der ligget en papirfabrik, og fabrikkens tørrelade, en 4-etagers træbygning findes stadig. Her er der indrettet udstilling og fugletårn i den fjerneste ende. På modsatte side ligger Klostermølle Teltplads. Fra pladsen kan det anbefales at gå

en tur op på Sukkertoppen (108 m) for at nyde den flotte udsigt over Mossø og omegn. Turen varer ca. 1 time.

Skanderborg - Klostermølle

Efter Klostermølle forlades åen, og man sejler ud på Danmarks næststørste sø, Mossø. Ved Klostermølle kan man møde kanoer, der er startet i Skanderborg By, lige som det store kano- og kajakløb "Tour de Gudenå". Turen er startet på selve Skanderborg Sø og via to mindre søer er man kommet til Tåning Å, der er ca. 4 km lang. Her er der gode muligheder for at se den sky isflugt, hvis man sejler stille og roligt. Kanoerne skal over vejen ved Fuldbro Mølle, videre gennem åen til Mossø, der er en stor sø, og det anbefales kraftigt, at man sejler tæt på land. Der er normalt læ langs sydsiden af søen.

Klostermølle - Ry

For at komme videre ad Gudenåen (se specialkort s. 27) skal man holde til venstre. Åen er nu blevet lidt bredere og efter et par kilometer løber Salten Å ud på venstre side.

500 m oppe ad Salten Å ligger Gammel Rye Teltplads. Her er det sydligste startsted

på Gudenåen for større grupper. Her er også opholds- og overnatningsmulighed. Det er ikke tilladt at sejle længere end Gammel Rye Teltplads, så turen fortsætter tilbage mod Gudenåens hovedløb. Sejl til venstre ved Salten Å's udløb i Gudenåen for at komme mod Gudensø og Ry.

Øm Kloster - arkæologisk seværdighed

Undervejs ligger Emborg Bro, hvor der er mulighed for rast. Hold til højre ved åens udløb i Gudensø -

herfra er der ca. 300 m til en flad sand-strand, hvor kanoen kan trækkes op. En sti fører til

Øm Kloster, der

blev grundlagt af cisterciensermunke i

perioden 1172 - 1257. I de næste 300 år, indtil reformationen i 1536 kom til Danmark, var det et levende kloster, med stor betydning for sin samtid. Men i 1561 blev Øm Kloster revet ned efter kongens befaling.

Arkæologiske fund viser, at nogle af munkene har været læger, samt at klosteret har fungeret som plejehjem og ikke mindst som hospital. I dag er der i området klosterruin og museum med udstilling af mange spændende fund og klosterhave med eksempler på datidens lægeurter.

Til Ry via Gudensø.

Gudensø vrimler med fugle f.eks. lappedykker, blishøne, fiskehejre, ænder og den sorte skarv. Langs søbredden vokser mange store rødler, som gerne gror med rødderne i vand. I mange vige ses åkander og vandpileurt -

i disse områder samt i rørskove-

lads forbudt. Den sidste

af sejlturen til Ry går

gennem Ry Møllesø.

Ved indsnævringen

hertil passeres Hol-

mens Camping, hvor

der er mulighed for

overnatning og indkøb.

Foto: Øm Kloster Museum

skal man trække kanoen på land, da broerne er forbeholdt motorbådene. Efter endnu kort tids sejlads er man ved foden af Himmelbjerget. Landgang sker på indersiden af træbroen på Ry-siden af rutebådenes landingsplads. Det er strengt forbudt at lægge sin kano på rutebådenes landingsplads (betonkajen). Der er nu en herlig vandretur til Himmelbjergtårnet, hvor anstrengelserne belønnes med en stor slæt udsigt.

Hold øje med Hjejlen.

Fra Himmelbjerget til Silkeborg er der mulighed for at opleve Hjejlen, verdens ældste hjuldampere i rutefart. Ved enden af Julsø i venstre side sejler man ind i Svejlbæk-snævringen, hvor Skyttehusets Camping ligger. Herfra er der mange vandreture i skoven samt mulighed for en tur rundt om Slåensø som er en klarvandet idyl omgivet af skov. Tillige er der mulighed for landgang til Slåensø fra anløbsbroen fra Borre Sø. Hvis tiden tillader, kan man sejle en tur ind omkring Paradisøerne, men det inderste af vigen, Skibsted Vig, må ikke besejles.

Har du set “Holger Danskes Brilller”?

Hvor Borre Sø igen snævrer ind, ligger Sejs by på højre side. Her ligger tillige en dejlig rasteplads. Derefter kommer man ud i Brassø og på højre side af søen, umiddelbart efter Sejs by, ligger Silkeborg Kommunes rasteplads “De små Fisk”, hvor overnatning også er mulig. Pladsen er omgivet af træbevoksning og der er mulighed for at bade i Brassø. Når søen igen bliver smallere, har man på venstre side indsejlingen til Avnsø - (ved bro nr. 7) via Klüvers Kanal. To små søer smyger sig omkring et næs, og kaldes i folkemunde “Holger Danskes Brilller” eller blot “Brilllerne”. Videre mod Silkeborg holder man til højre, for snart at sejle ind i Remstrup Å, som er det lokale navn for Gudenåen. Efter ca. 1 km møder man på sin venstre hånd Gudenåens Camping, Silkeborg (tidligere Indelukkets Camping), hvor man kan lægge til og besøge Nordeuropas største ferskvandsakvarium, AQUA, www.AQUA.dk, som byder på en fascinerende rejse ned i de danske søer og vandløb med fisk, fugle og pattedyr. I AQUA-parken er der også bæver, odder og vaskebjørne. Silkeborg Kunstmuseum med moderne kunst ligger ikke langt fra åen lige efter Gudenåens Camping, Silkeborg. Museet råder over en

Udsigten Alling Vest

Efter yderligere 1/2 times sej-
lads ankommer man til Ry (se
specialkort

s. 28). Her holdes til venstre,
hvor der er toilet, og hvor der
i 1998 er etableret gennem-
sejling under amtsvejen.

Efter passage af amtsve-
jen fortsættes frem til et lille
overbæringssted, inden man
fortsætter ud i Lillesø. Herfra
kan man fortsætte til kano-
lejrpladsen "Skimminghøj"
eller dreje til højre ind til
havnen, hvor der er mulig-
hed for rast langs bolværket i
havnen, før rutebådene. Pro-
vianteringsmuligheder findes
ca. 5 min. gang fra havneom-
rådet. Informationscenter,
kiosk og fersk- vandmuse-
um findes
også ved havnen.

I Ry er der en bynær over-
natningsmulighed (telt-
plads). Ophalerpladsen til
den kommunale

teltplads "Skimminghøj" lig-
ger ca. 50 m til venstre for
roklubben. (Se specialkort
side 28) I Knudsøs østlige
ende findes Knudhule Van-
drehjem med byens bedste
badestrand.

Fra Ry sejles videre gen-
nem Birksø og Alling Å til
Julso. Midtvejs i Alling Å, på
højre side, ligger Alling Vest
Teltplads, der er en stor
naturlejrplads til rast og
overnatning for kanofarere.

Hjejlen

Nyd "Udsigten".

Fra teltpladsen er der flere
muligheder for traveture, og
den smukkeste går til "Udsig-
ten", hvor der er en flot
udsigt over Rosvig - Julso og
Himmelbjerget. Julso kan
besejles højre eller venstre
om, afhængig af vinden. Sej-
les højre om, kommer man
bag om Møgelø og Lilleø, og
tæt under land. Sejles venstre
om, kommer man først til en
rasteplads i sydøsthjørnet af
Julso. Ønsker man at raste
her og gå til Himmelbjerget,

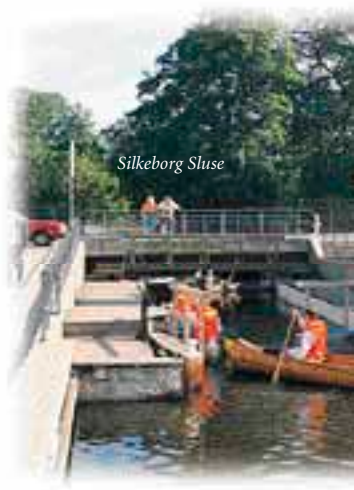
kærlighed.

Snart dukker Trust Camping op på højre bred og efter endnu 300 m kan man ved venstre bred se en egestolpe med jernrulle, som har været brugt til at få det rette træk i prammens liner, en såkaldt "Swotmand" (sort mand). Så følger Kongensbro, hvor rastepladsen ligger lige før broen på højre side. Det fortælles, at kong Frederik III i sin tid væltede i vadestedet her, - hvorefter han beordrede broen bygget. Efter Kongensbro forvandler åen sig til Danmarks største kunstige sø, Tange Sø med et areal på 625 ha. Vandspejlet og det rige dyreliv røber ikke, at der på bunden tidligere har ligget en del gårde og husmandssteder. Inden man sejler ud på Tange Sø, ligger der en rasteplads på højre bred i kanten af Ormstrup Skov. Tange Sø kan ved vestenvind godt "vise tænder", undgå at sejle ud på søen i dårligt vejr - afvent at vinden lægger sig!

Elmuseet hvor alt kan ske

Efter vejdæmningen midt i søen på dens venstre bred ligger Ans Teltplads (se specialkort s. 29). Efter Ans fortsættes på søen til Tangeværket,

(se specialkort s. 30) Danmarks største vandkraftværk fra 1921, som årligt passerer af ca. 600 mill. m³ vand med en faldhøjde på 8 - 10 m. Her er der overbæring for kanoer og gode muligheder for rast. Besøg elmuseet, hvor der er bygget udstillinger op som Science centre og der er Bohr-tårnet, som er Nord-europas eneste højspændings-laboratorium, hvor publikum på nært hold kan opleve lyn. Læs mere på www.elmus.dk. Man kan også opleve de store fiske-trapper eller gå en tur i området.

stor samling af Asger Jorns værker, som var begyndelsen til museet. Nærmere på Silkeborg by ligger vandrehjemmet, direkte ved åen. I samme område ligger også Silkeborg Museum, hvor man kan se den 2200 år gamle Tolundmand.

Silkeborg Sluse.

Tilbage til kanoen og videre ad åen, indtil vejbroen spærret den videre sejlads. Ved at holde til venstre kommer man igennem Silkeborg Sluse, (mindre gebyr) der er en helt speciel oplevelse. Derefter går turen mod Silkeborg Langsø, hvor Silkeborg Sø Camping er beliggende på højre side ca. 2 km fra byen. Efter campingpladsen er man hurtigt ude på åen igen og har turen over søen været hård, er der mulighed for et

rast på højre hånd ved træbroen, lige før vejbroen. Turen fortsætter mod Resen-bro og videre til Sminge Sø, hvor der findes en mindre overnatningsplads, ca. 200 m efter søen på åens højre bred. Herfra er der stiforbindelse op i Gjærn Bakker - og fra Troldhøjs kegleformede top (101 m) er der en storslået udsigt over Gudenådalen.

Tvilum Kirke og Kongensbro

Den videre sejlads bringer os først til Svostrup Kro, som Kirke

siden 1834 har givet ly for pramdragere og andet godtfolk. Dernæst dukker Twilum Kirke op på højre side. (Ingen landgangsmulighed) Kirken er sidste rest af augustinerklosteret fra ca. 1250 og ligger nu ensomt ved åen. Skulle man se nogle mystiske skruninger på vandet, så kan man regne med, at det er Dynda, som søger sin hævn. Hun blev nemlig druknet af en munk fra klosteret, for at hun ikke skulle røbe deres

Vandretur til Busbjerg

Efter 5 km sejlads fra Tangeværket ligger Bjerringbro Teltplads, hvor der er landingsmulighed på højre side af åen før broen. Sejler man yderligere 3-4 km, kommer man til Kjællinghøl Teltplads, på venstre side, hvor der er mulighed for overnatning og en vandretur i den nærliggende Hjermind Skov. Længere fremme på højre side af åen ses Busbjerg (92 m) røge op i landskabet. Det er et bakkemassiv, formet af smelte- og regnvand. Stedet har været tilholdssted for røvere, som Blicher har beskrevet det i "Jyske Røverhistorier". Fra rasteplassen ved åens højre bred er der stiforbindelse til det fredede og nu ganske fredelige område. Straks efter møder man næste campingplads, Gudenådalens Camping "Bamsebo", hvorfra der også er mulighed for en vandretur til Busbjerg. I Ulstrup findes der en rasteplass på åens højre side lige efter broen. Har man lyst til at strække benene, kan man udefra se Ulstrup Slot, der blev opført i perioden 1590 - 1766.

Åens sidste strækning

Fra Ulstrup kommer man først til Åbro, hvor man skal holde til højre - i venstre side af åen er der anlagt en gydebanke med store sten. Kort herefter kommer den næste teltplads på åens højre bred. Inden Langå by dukker landingsstedet til Langå Camping op på venstre side, før motorbådenes liggepladser. Ved Langå sejler man under Danmarks første jernbetonbro, Amtmand Hoppes Bro fra 1905, der nu er fredet. Ved Stevnstrup er der mulighed for en rast, før man kort efter skal sejle til venstre mod strømmen ca. 1 km op ad Nørreåen til landingspladsen på venstre side før broen (se specialkort s. 30). Normalt slutter kanoturen her i Fladbro, der har busforbindelse til Randers. Her er f.eks. Randers Regnskov, www.randers-regnskov.dk et besøg værd. Sidste overnatningsmulighed på kanoturen er Fladbro Camping, der ligger ca. 800 m fra åen.

Fuglene ved Gudenåen

Gudenåen og søerne har et meget rigt fugleliv. Som kanosejler har man mulighed for at observere de fleste, hvis man færdes roligt og opmærksomt. De almindeligste fugle er gråænder, gravænder og blishøns. Hvor åen bliver bredere og i søerne kan man tillige se en del taffel-ænder, trolldænder og lappedykkere. Her findes tre arter af lappedykkere, lille lappedykker, sorthalset lappedykker og toppet lappedykker.

Langs åbredden ved vandmøller og stryg skal man især være opmærksom på den gule vipstjert, og langs hele åen kan man i glimt få øje på den sorthvide vandstær, der flyver hurtigt og lavt langs med vandoverfladen.

Næsten alle fuglene har deres reder i bevoksninger langs søerne og åens bredder. Derfor bør man undlade at påsejle disse områder. Særlige fuglebeskyttelsesområder er skraveret med rødt på kortet. Her er det ikke tilladt at færdes.

På kanoturen er der også rige muligheder for at opleve og lære mere om fuglelivet, ved besøg i de mange fugletårne, ligesom et besøg på AQUA ferskvandsakvarium i Silkeborg bestemt er et besøg værd.

Isfugl

Områdets juvel er isfuglen der yngler ved åens brinker. Isfuglen færdes vagtsomt diskret ved vandet, men dens skarpe skrig høres tit.

Gul Vipstjært

Gul vipstjært er en livlig fugl der konstant er i bevægelse. Den er slank med gul underside og meget langhalet.

Vandstær

I glimt kan man få øje på vandstæren, der ynder at flyve lavt hen over vandoverfladen, langs med åen, med hurtige vingeslag.

Fiskehejre

Hejren er meget sky, så man ser den oftest i luften. Her er den let at kende på de krumme grå vinger, de lange ben der stikker bagud og dens hals der tegner et S.

Skarv

Skarven er de senere år blevet en hyppig sommergæst langs Gudenåen og ved søerne. De er meget dygtige fiskere. Fra store højder lader de sig falde ned i vandet, hvor de er i stand til at dykke langt ned for at spidde byttet.

Grønbenet rørhøne

Rørhønen lever en ret skjult tilværelse og kan forveksles med blichønen. Rørhønen har en rød pandeblis og et rødt næb med gul spids. Når den er på land, vipper den ivrigt med halen.

Lappedykker

Den toppede lappedykker ser man oftest i søerne. Den ligger meget dybt i vandet og har en karakteristisk, rustrød halskrave og lille fjertop. Den er en fortræffelig dykker og kan svømme lange afstande under vandet.

Blichøne

Blichønen er en buttet høne med hvidt næb og hvid pandeblis. Den forekommer i små og store flokke og er temmelig stridbar om foråret når den skal forsvare sit territorium.

Gravand

Gravanden kendes på dens kontrastrige fjerdragt og det lakrøde næb. Den bygger rede i forladte rævegrave, huler eller stendiger, ofte et stykke inde i landet. Når æggene er udruget, vandrer gravanden med sine ællinger til den nærmeste kyst eller sø, hvor den finder sin føde.

Planter og insekter langs Gudenåen

Utallige arter af planter og insekter lever i og ved Gudenåen. Der er store variationer, afhængig af om man er ved en sø eller ved åen. Ligeledes er der også forskel på plante- og insektliv i Tørring-Uldum-området og i Klostermølle eller ved Langå. Men nogle planter vil blive bemærket af mange kanofarere. Alene på grund af deres mangfoldighed kan de forårsage småproblemer i sejladsen!

Majfluen

I slutningen af maj og begyndelsen af juni klækkes majfluerne i meget store antal. De store insekter driver længe på vandoverfladen, før de letter. Hannerne danser i luften og hunnerne tiltrækkes, og efter parringen ender både han- og huninsekter igen på vandoverfladen. Når majfluerne ligger på vandoverfladen, begynder fiskene at æde af dem, og der er gode chancer for at narre fiskene til at tage en imitation.

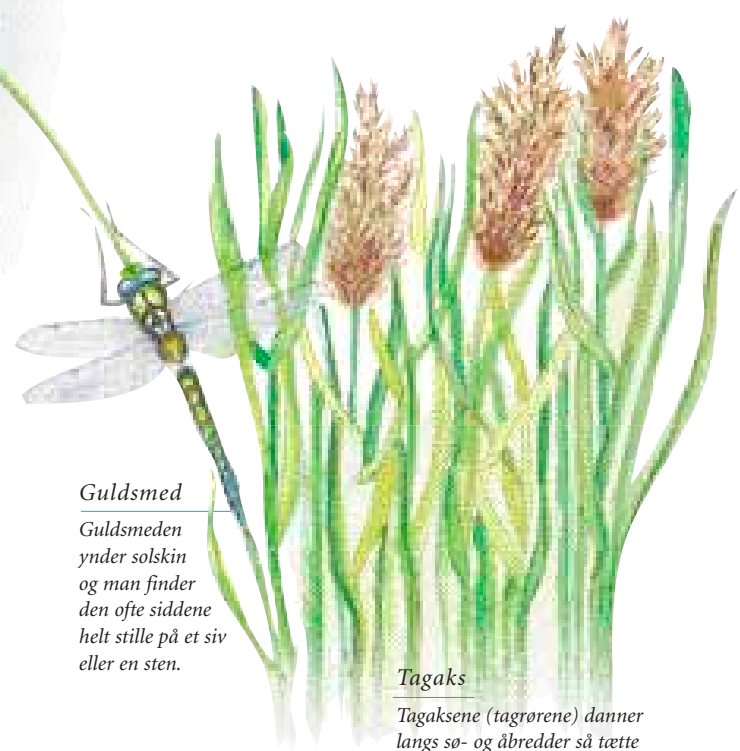
Åkande

Den smukke åkande, som vi blandt andet hører om i H. C. Andersens eventyr om Tommelise, kan blandt andet ses i vigene omkring Gudensø.

Pragtvandnymfe

Pragtvandnymfen svirrer overalt i vandoverfladen og i sivene langs Gudenåen, med sin blå metal-skinnende krop.

Guldsmed

Guldsmeden ynder solskin og man finder den ofte siddene helt stille på et siv eller en sten.

Tagaks

Tagaksene (tagrørene) danner langs sø- og åbredder så tætte bevoksninger, at man taler om rørskove.

Tagrørene kan skæres af og bruges den dag i dag til stråtage.

Vandranunkler

Vandranunklens flor af små blomster, danner mange steder et flot hvidt tæppe på vandoverfladen.

Gul Iris

Den gule iris, vokser vildt flere steder langs åen.

Den bliver meget høj, 1-1,5 m.

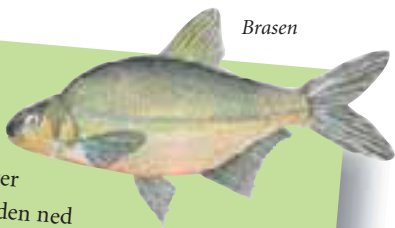
Gul iris blomstrer i juni og juli måned.

Fisketegn

Alle personer mellem 18 og 67 år skal løse det statslige fisketegn for at fiske i danske vande, såvel salt - som ferskvand. Fisketegnet giver kun tilladelse til fiskeri med fiskestang og snører. Fisketegnet koster ca.kr. 125 for 12 måneder, og kan som hovedregel købes på turistbureauer og posthuse.

Brasen

Fiskekort

Retten til at fiske i vandløb og søer tilhører oftest den, der ejer jorden ned til et vandløb eller en sø.

Der skal derfor købes fiskekort, som giver tilladelse til at fiske i de forskellige strækninger af åen. Man skal være opmærksom på, at der kan være forskellige lokale afvigelser fra de officielle mindstemål på fiskene, ligesom der kan være indført lokale begrænsninger i antal fisk, der må medtages. Det bemærkes, at det er lystfiskernes ansvar at være bekendt med gældende regler. Overholder man ikke gældende regler, kan man straffes med bøde eller konfiskation af grej. Fiskekort kan købes i turistbureauer, på overnatningssteder og hos private.

Som følge af ovenstående bliver fiskeri en naturlig aktivitet i forbindelse med lejrlivet, mens det er absolut forbudt at fiske fra kanoen undervejs.

Regnbueørred

Ål

Fiskeri ved Gudenåen

Gudenåen har fra gammel tid været kendt for en stor bestand af laks og hav-ørred, der vandrede op i Gudenåsystemet for at gyde.

Opstemninger, der er bygget flere steder for at udnytte vandkraften, har gennem tiderne bevirket, at laks og havørred nu kun findes i åen og dens tilløb nedstrøms Tange Sø.

Ålefiskeri var ligeledes af stor betydning, men det store antal ålekister, hvor ålene simpelthen filtreres fra vandet, har igennem tiden gjort et stort indhug i bestanden. Hvor åen passerer landevejen ved Ry, ligger Gudenåens sidste konge-

Stalling

lige privilegerede ålekiste som nu er lukket.

Der er stadig gode muligheder for et spændende fiskeri i

Gudenåen og ved de tilliggende søer. På lange strækninger af Gudenåen mellem Tørring og Mossø er stallingen den mest almindelige fisk. Stallingen blev indført fra Skjern Å i 30-erne og udsat i den øvre del af Gudenåen. Bækørreden, der lever hele sit liv i vandløb, findes i hele systemet og er spændende at fange for lystfiskeren.

I og ved søerne findes der andre fiskearter, afhængig af, om vandet er klart eller uklart. I de uklare søer findes der brasen, skaller og små aborrer, som tilsammen

Aborre

kal-des fredfisk. Fredfisk lever enten af larver og snegle på bunden eller af dyreplankton. Der findes rovfisk, såsom store aborrer, gedder og sandart.

Rovfisken lever af mindre fisk, deraf deres navn.

I det klare vand er der en god balance mellem fred- og rovfisk - der er ikke overvægt af én art.

Udledning af næringsalte

Gedde

gør imidlertid flere af søerne i Gudenåsystemet uklare. Her er det specielt fredfisken, der trives, dvs. skaller og brasen, idet de ikke på samme måde som rovfisken skal kunne se for at finde bytte.

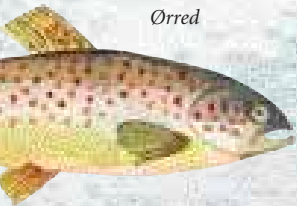
Skalle

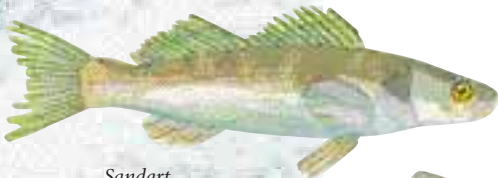
En undtagelse er dog rovfisken sandart. Disse jager uden synets hjælp, og findes derfor i stort tal.

Livet i vandet kan studeres nøjere ved at besøge AQUA ferskvandsmuseum i Silkeborg, som man kan sejle til via Brassø - der kan lægges til lige ved museet (se specialkort s. 29).

Ørred

Sandart

Bækørred

Vandkraft i Gudenåen

Vandkraft - opstemninger - stryg

Gudenåens vand er blevet anvendt til vandkraft i ca. 800 år. Da gravede munkene ved Voer Kloster en kanal på ca. 1300 m vest for Klostermølle for at få anlagt en vandmølle. Omegnens bønder fik så deres korn malet her.

Således er vandkraften blevet udnyttet gennem århundreder til mølledrift og senere også til produktion af elektricitet. Fem til seks vandmøller, to papfabrikker, én tricotagefabrik og et vandkraftværk blev det til på den kun 50 km lange strækning fra Tinnet Krat til Klostermølle. Yderligere blev der etableret vandkraft i Ry, Silkeborg samt Tange, hvor det største vandkraftværk (Gudenåcentralen) blev indviet i 1921.

Området omkring Gudenåsystemet er det område i Danmark, hvor spildevandsrensningen tidligst blev sat i system, og efter en omfattende undersøgelse midt i 70-erne blev indsatsen højt prioriteret, så i

dag renses alt spildevand fra både større

og mindre bysamfund. Resultatet er en stærkt forbedret vandkvalitet i åen i løbet af de seneste år.

Et omfattende arbejde med at få fiskene tilbage i åen er i løbet af perioden også påbegyndt. Åens fysiske tilstand skal også retableres, så dyr og fisk igen får egnede livsbetingelser. Der bliver f.eks. anlagt gydebanks og udsat fiskeyngel - f.eks. ørred og laks. Og da opstemninger i mange år har forhindret den naturlige vandring af fisk og smådyr i åen, har man forsøgt at etablere fiske-trapper til dyrenes passage, dog med begrænset held. Nu planlægges og anlægges såkaldte stryg, dvs. et egentligt åløb uden om opstemningen, men hvor en mindre del af åens vand løber igennem./

Gudenåens historie

...e, mens andre søer er dannet i såkaldte dødishuller. De ...ner fra store isklumper, der er blevet dækket af jord og herved har holdt sig nogen tid, før de faldt sammen, som en is-surprise!

Åerne og søerne har siden Arilds tid været transportvej og spisekammer for gode danske folk. Desuden blev åens vandkraft udnyttet allerede i 1200-tallet på klostrene og senere til mølleri af forskellig slags. Den mest naturlige forklaring på Gudenåens navn er vel netop dens guddommelige livgivende værdi. Man sagde også, at åen var "viet til guderne".

Det fortælles, at man nærmest kunne tage fiskene op med de bare hænder. Dog er det højst sandsynligt en skrøne, at tjenestefolk på gårdene ved deres ansættelse betingede sig, at de kun ville have laks et par gange om ugen.

Pramdragerne

Som transportvej var åen uhyre vigtig. Silkeborg blev til, fordi man kunne få varer til og fra byen ad åen. Papirfabrikken blev bygget i 1845. Derefter voksede Silkeborg op, hvor der før kun var et stort sammenhængende skovområde. Der blev også flådet tømmer ned-strøms. I 1861 blev hjul-damperen Hjejlen slæbt op ad åen i et forsøg på at motorisere transporten på søerne. Det viste sig, at pramme, eller kåger, som de også kaldtes, var bedst på åen. Hjejlen kom som bekendt til at sejle på søerne som turbåd.

Pramfarten nævnes allerede i 1400-tallet. Det var især tørv og senere mursten og mergel, som gennem mange år blev transporteret på denne måde. Men med Silkeborgs opståen blev handelen større, også undervejs på ruten. Livet på kroerne blomstrede op, bl.a. fordi pramdragerne sagde "Opp mæ a

Hvad sagnet fortæller om Gudenåens navn

Der var en ustyrlig fyr, der hed Gudar, der engang røvede en pige i Tinnet Krat, hvor

åen har sit udspring. Han bandt hende til en kærre og ville bortføre hende. For at undgå at eventuelle forfølgere skulle finde dem, styrede han hesten i indviklede sving og slyngninger, da de kørte væk.

Pigens far henvendte sig til en klog mand i Tørring om hjælp til at fange pigerøveren. Først sendte den kloge mand ilden efter Gudar, fordi ilden er hurtigst, men den kloge mand kunne ikke styre ilden og brændte sine fingre. Så måtte han sende vandet! Han kaldte derfor alle bække og kilder sammen, og frådende fulgte denne

vandmasse Gudars spor i alle dets slyngninger og rev jorden op, så der blev dannet store dale. Vandet nåede Gudar ved Randers fjord, og Gudar og hesten druknede, mens pigen, den skønne Else, kom fri.

Og sådan gik det ifølge sagnet til, at Gudenåen blev dannet og fik navn efter den ustyrlige pigerøver Gudar.

Gudenåens historie

Vand er livgivende på mange måder. Den 160 km lange Gudenå har da også været livsgrundlag for masser af mennesker helt tilbage fra stenalderen. Gudenåen er født under den sidste istid for 15.000 år siden, hvor isen og smeltevandsfloder dannede tunneldalene. Dengang løb vandet mod vest og nord. Senere løb vandet den anden vej gennem en række af disse tunneldale.

Gudenåen starter som en boblende kilde i Tinnet Krat på toppen af Den Jyske Højderyg. Ikke langt derfra starter Skjernåen. Regndråberne kan således beslutte sig til, om de vil på en rejse til Kattegat eller Vesterhavet ved at falde på den ene eller den anden side af højderyggen. De lange søer udfylder tun-

pramm og nier mæ æ dram”.

Deres liv var dog ikke misundelsesværdigt. Fra Randers vesthavn blev pramdragerne, eller lejemændene, som de kaldtes, hyret. Først gik turen med stage og evt. sejl forbi Nørreåen. Så var det på med selerne og ud på bredden for at trække prammen op til Bjerringbro. Her måtte heste overtage arbejdet. Pramdragerne blev fyret og kunne gå tilbage til Randers. Hele rejsen til Silkeborg tog en uges tid.

Moderne tider

Pramfarten kulminerede omkring 1870 med ca. 200 pramme i fart. Herefter overtog jernbanen, som i 1871 blev forlænget til Silkeborg, en stor del af transporten. Teglværkerne og mergelgravene langs åen brugte dog pramme til transport helt op til 1921, hvor Tangeværket satte en endelig stopper herfor.

Tangeværket spærrede også for laksens vandring. Et fiskeeventyr var forbi. De moderne tider begyndte.

Anlæggelse af Tangeværket 1918-21 var et kæmpeprojekt, hvor omkring 50 familier blev tvangsflyttet og flere mistede deres jord. Endnu flere mistede deres indtjening, da pramfart og laksefiskeri blev indstillet. Der var tale om en væsentlig strømproduktion også efter international målestok. I dag er strømleverancen beskeden i forhold til forbruget, men Tangeværket kører fortsat, ovenikøbet med nye turbiner.

Nogle få år senere blev Vestbirk Vandkraftværk bygget. Også dette værk fungerer i dag. En ny turbine er installeret i 1992. For enden af Bredvad Sø ses frislusen og dens hejseværk, som benyttes til at lede vandet ad det oprindelige åløb i nødtilfælde. Der er nu etableret et omløbsstryg bagom denne således, at fiskene kan passere. I 1998 blev der etableret stryg i Ry og i 2003 blev danmarks flotteste stryg etableret i Silkeborg. Papirfabrikken som er nærmeste nabo, er omdannet til beboelse, kontorer, musikhus, biograf og hotel m.v.

Lejrliv ved Gudenåen

Lejrliv

Kontroller inden du tager afsted, om du har alle de ting, der hører til teltet. Det kan f.eks. gøres ved, at man slår teltet op derhjemme, så ser man straks, om der mangler noget, og samtidig lærer man teknikken.

Når lejrpladsen indrettes, er der flere ting at huske på:

Find et tørt og jævnt sted at rejse teltet.

- ▲ Fjern grene og småsten, der hvor teltet skal stå.

- ▲ som i en bageovn!

Vend teltets åbning væk fra vindsiden.

Hold passende afstand (min 3 m) til nærmeste telt.

- ▲ Brug aldrig åben ild i nærheden af teltene.

Hold orden på lejrpladsen, brug de

- ▲ opstillede affaldsbeholdere og forlad teltpladsen, som du selv gerne vil modtage den.

Et godt råd:

Når du skal overnatte, trækkes kanoen helt op på land, væk fra åbredden, så andre kanoer kan lægge til. Tag redningsvesten med i teltet, så den er tør til næste dag. Tag også padlerne med til teltet, så er der ingen, der sejler med din kano.

Udstyr & grej

Der er ikke for meget plads i en kano, derfor må bagagen pr. person kun fylde 2 tasker, en sovepose og et liggeunderlag, eller luftmadras. Lille taske indeholder ting, der skal bruges under sejlads. Stor taske (ikke kuffert) indeholder alt andet. Det er en god idé at medbringe store plastposer, evt. affaldssække til tasker og poser, så alt holdes tørt. Husk selvklæbende mærkater, så sækkene er til at finde rundt i.

Pakkeliste

Kryds af mens du pakker ned.

- Stor taske, sæk el. lign.
- Lille taske, sæk el. lign.

Tøj

- Kasket
 - Sweater
- Skjorte eller T-shirt
 - Bukser, lange (2 par)
- Bukser korte (1 par)
 - Bukser, bade (1par)
- Undertøj
 - Trænings- eller joggingdragt
- Strømper og sokker
 - Regntøj og gummi-støvler
- Anorak eller vindjakke

Toiletgrej

- Solcreme
 - Sæbe
- Tandpasta
 - Tandbørste
- Kam

- Håndklæder
- Hygiejnebind

Sovegrej

- Sovepose
- Liggeunderlag eller luftmadras

Spisegrej

- Viskestykke
- Bestik
- Dyb tallerken
- Feltkrus

Andet

- Dolk
- Kikkert
- Foto
- Fiskeudstyr
- Papir og skrivesager

Udstyr til hvert kanohold

- 1 førstehjælpspakning
- 1 rulle tøjsnor/sejlgarn
- Siddehynder
- Ekstra plastposer

Udstyr til hvert telt eller madgruppe

- Telt
 - Gryder og pande
- Kogesæt
 - Kartoffelskræller
- Dåseåbner
 - Skarp kniv evt. dolk
- Karklude
 - Vaskepulver
- Sygrej

- Sangbog
 - Madvarekasse evt termobox
- Lygte+batterier
 - Vanddunk
- Opvaskemiddel+børste

Fællesudstyr

- 1 førstehjælpskasse
 - Musikinstrumenter m.v.

Pakning af kano

Vær omhyggelig med pakningen af kanoen. Sørg for at bagagen er fordelt således, at den ikke ruller.

Det er også en god idé at binde en tøjsnor omkring de enkelte bagagedele og fastgøre enden af tøjsnoren til kanoen. På den måde har du styr på alle ting hvis uheld- et skulle være ude og kanoen kæntrer.

Husk altid at pakke de tunge ting over kølen i forreste 1/3 af kanoen.

Efter pakningen og når personerne er ombord, skal kanoen ligge vandret.

Følg venstre bred gennem Bredvad Sø og sejl først tværs over søen ud for Vestbirk Camping eller nordligere.

Ud i Mossø og ind på Gudenåen igen

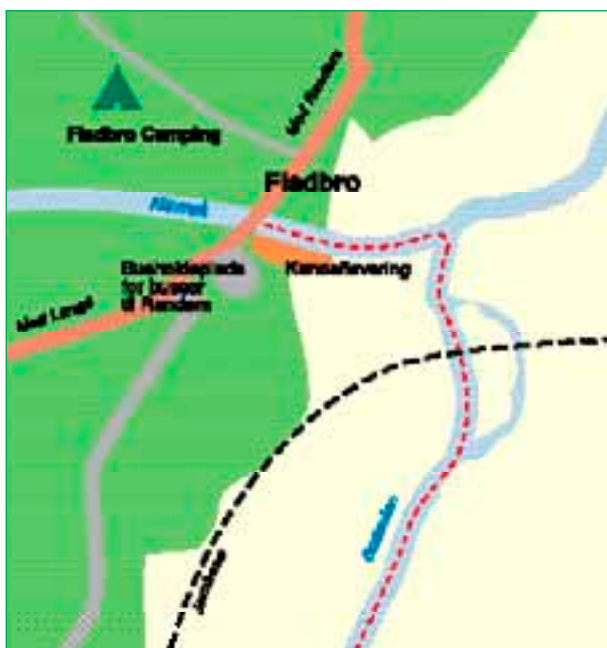
Landgang ved Gudenåens Camping i Silkeborg

Under broen og uden om næsset

Her trækkes kanoerne over land

Kanoaflevering i Fladbro